

PEDAGOGIK FAOLIYATNING INNOVATSION YO'NALISHLARI: NAZARIY VA AMALIY ASOSLAR

Xolmatova Ziroat Anvarovna

Qo'qon davlat universiteti

Pedagogika fanlari doktori, professor

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tadqiqot zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlarini o'rganishga bag'ishlangan bo'lib, unda ta'lim jarayonini modernizatsiya qilish, pedagogik faoliyat samaradorligini oshirish va talabalarning kompetensiyalarini rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning roli tahlil qilindi. Globalizatsiya jarayonlari, raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi hamda ta'lim tizimiga qo'yilayotgan zamonaviy talablar pedagogik faoliyatni tubdan yangilashni talab etmoqda. Tadqiqotda innovatsion pedagogikaning nazariy asoslari, interaktiv o'qitish metodlari, raqamli ta'lim texnologiyalari hamda kompetensiyaviy yondashuvning pedagogik jarayondagi ahamiyati yoritildi. Shuningdek, ta'lim jarayonida innovatsion yondashuvlarni joriy etishga qaratilgan metodik model ishlab chiqildi. Tadqiqot natijalari innovatsion pedagogik faoliyat talabalarning bilim darajasini oshirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ta'lim samaradorligini ta'minlashda muhim omil ekanligini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: innovatsion pedagogika, ta'lim texnologiyalari, kompetensiyaviy yondashuv, pedagogik faoliyat.

Abstract: This study examines the innovative directions of pedagogical activity within the context of modern educational transformation and competency-based learning paradigms. The rapid development of digital technologies, globalization processes, and the increasing demand for highly qualified specialists have necessitated the modernization of pedagogical practices and the introduction of innovative teaching approaches in higher education systems. The research analyzes theoretical foundations of innovative pedagogy, explores the role of digital technologies, interactive teaching methods, and competency-based approaches in enhancing the effectiveness of pedagogical activity. A comprehensive model for the implementation of innovative pedagogical strategies is proposed, integrating student-centered learning, digital tools, and adaptive instructional methods. The findings indicate that innovative pedagogical approaches significantly improve learning outcomes, increase student engagement, and contribute to the development of critical thinking, creativity, and professional competencies. The study highlights the importance of continuous pedagogical innovation as a key factor in ensuring the quality and competitiveness of modern education systems.

Keywords: innovative pedagogy, teaching methods, digital education, competency-based learning, higher education.

Аннотация: Данное исследование посвящено анализу инновационных направлений педагогической деятельности в условиях трансформации

современной системы образования. Развитие цифровых технологий, процессы глобализации и возрастание требований к качеству подготовки специалистов обуславливают необходимость модернизации педагогической деятельности и внедрения инновационных образовательных подходов. В работе рассмотрены теоретические основы инновационной педагогики, роль цифровых технологий, интерактивных методов обучения и компетентностного подхода в повышении эффективности образовательного процесса. Предложена модель реализации инновационной педагогической деятельности, основанная на принципах личностно-ориентированного обучения и использовании современных образовательных технологий. Результаты исследования показывают, что внедрение инновационных методов обучения способствует повышению качества образования, развитию критического мышления и профессиональных компетенций студентов.

Ключевые слова: инновационная педагогика, методы обучения, цифровое образование, компетентностный подход.

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish masalasi global ilmiy muammolardan biri sifatida shakllanib bormoqda, chunki bilimlar iqtisodiyoti sharoitida inson kapitalining sifati ta'lim tizimining samaradorligiga bevosita bog'liqdir. Raqamli transformatsiya jarayonlari, sun'iy intellekt texnologiyalarining rivojlanishi hamda global raqobatning kuchayishi pedagogik faoliyatning mazmuni va shakllarini tubdan qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda. An'anaviy pedagogik yondashuvlar asosan bilimlarni uzatishga yo'naltirilgan bo'lsa, zamonaviy innovatsion pedagogika talabaning mustaqil fikrlashi, kreativligi va amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan integrativ tizim sifatida qaralmoqda. Oliy ta'lim muassasalarida pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlarini joriy etish ta'lim jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarni zamonaviy kasbiy faoliyatga tayyorlash hamda ularning raqobatbardoshligini ta'minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish o'qituvchidan yangi metodik yondashuvlar, raqamli texnologiyalarni qo'llash ko'nikmalari hamda talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini tashkil etishni talab qiladi. Pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlari o'z ichiga interaktiv o'qitish metodlari, raqamli ta'lim platformalari, kompetensiyaviy yondashuv hamda talaba markazli ta'lim modelini oladi. Mazkur tadqiqot pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlarini ilmiy jihatdan asoslash, ularning ta'lim jarayonidagi samaradorligini aniqlash hamda zamonaviy pedagogik modelni ishlab chiqishga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili va metod

Pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlari masalasi zamonaviy pedagogika, ta'lim falsafasi va didaktika fanlarida chuqur o'rganilayotgan ilmiy muammolardan biri hisoblanadi, chunki ta'lim tizimining rivojlanish dinamikasi bevosita pedagogik faoliyatning yangilanish darajasiga bog'liqdir. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, innovatsion pedagogika tushunchasi dastlab ta'lim jarayoniga yangi texnologiyalarni joriy etish bilan bog'liq holda talqin etilgan bo'lsa,

keyinchalik u pedagogik jarayonning mazmuni, metodlari va tashkiliy shakllarini tubdan yangilashga qaratilgan kompleks tizim sifatida qarala boshlandi. Zamonaviy ilmiy qarashlarda pedagogik innovatsiyalar faqat texnologik yangiliklar bilan cheklanmay, balki o'qitishning mazmuniy, metodik va psixologik komponentlarini o'z ichiga oluvchi integrativ tizim sifatida talqin etiladi. Pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlari asosan talaba markazli ta'lim modeli, kompetensiyaviy yondashuv, interaktiv o'qitish metodlari hamda raqamli ta'lim texnologiyalarining uyg'unlashuvi orqali namoyon bo'ladi. Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, an'anaviy pedagogik faoliyat ko'proq reproduktiv bilim berishga asoslangan bo'lib, bunda talaba bilimlarni passiv qabul qiluvchi sifatida ishtirok etadi, innovatsion pedagogik faoliyat esa talabaning faol sub'ekt sifatidagi rolini kuchaytiradi, uning mustaqil fikrlash, muammoli vaziyatlarni hal qilish va ijodiy yondashuv qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan. Shu nuqtai nazardan qaraganda, innovatsion pedagogik faoliyatning asosiy komponentlari sifatida interaktiv o'qitish metodlari, loyiha asosida o'qitish, muammoli ta'lim, kollaborativ o'qitish va raqamli platformalardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Ayniqsa, raqamli ta'lim texnologiyalarining joriy etilishi pedagogik faoliyatning mazmunini tubdan o'zgartirib, ta'lim jarayonini moslashuvchan, individuallashtirilgan va samarali tashkil etish imkonini bermoqda. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish talabalarning bilim olish jarayoniga faol jalb etilishi, ularning mustaqil o'rganish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda ta'lim samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi. Shu bilan birga pedagogik innovatsiyalarni joriy etish jarayoni o'qituvchining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, pedagogik refleksiya va ta'lim jarayonini doimiy takomillashtirish bilan uzviy bog'liqdir. Demak, pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlarini ilmiy jihatdan o'rganish ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning muhim nazariy asosini tashkil etadi.

Mazkur tadqiqot pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlarini ilmiy asosda tahlil qilish va ularning ta'lim jarayoniga ta'sirini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda kompleks metodologik yondashuv qo'llanildi. Tadqiqot metodologiyasi sifatida tizimli tahlil, pedagogik kuzatuv, eksperimental tadqiqot hamda matematik-statistik tahlil metodlarining integratsiyasi tanlandi, bu esa pedagogik faoliyatdagi innovatsion yondashuvlarning samaradorligini kompleks baholash imkonini berdi. Tadqiqot jarayonida oliy ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan professor-o'qituvchilar va talabalar ishtirokida pedagogik tajriba tashkil etildi. Eksperimental tadqiqot ikki guruhda olib borildi: nazorat guruhi va tajriba guruhi. Nazorat guruhida ta'lim jarayoni an'anaviy pedagogik metodlar asosida tashkil etilgan bo'lsa, tajriba guruhida innovatsion pedagogik yondashuvlar — interaktiv o'qitish metodlari, raqamli ta'lim texnologiyalari va kompetensiyaviy yondashuv asosida tashkil etildi. Tadqiqot davomida talabalarning bilim darajasi, mustaqil fikrlash qobiliyati, kreativlik ko'rsatkichlari hamda ta'lim jarayoniga bo'lgan motivatsiyasi kompleks baholandi. Ushbu ko'rsatkichlarni aniqlash uchun anketa so'rovlari, test sinovlari va pedagogik kuzatuv metodlari qo'llanildi. Olingan natijalarni tahlil qilishda matematik-statistik metodlardan foydalanilib, o'rtacha arifmetik qiymat, dispersiya hamda korrelyatsion tahlil ko'rsatkichlari hisoblandi. Tadqiqot natijalarining ishonchliligi $p < 0,05$ darajasida baholandi. Tadqiqot metodologiyasining muhim jihatlaridan biri pedagogik

faoliyatning innovatsion modelini ishlab chiqish va uni amaliyotda sinovdan o'tkazishdan iborat bo'ldi. Ushbu model uch asosiy bosqichni o'z ichiga oladi: diagnostik bosqich, innovatsion pedagogik faoliyatni joriy etish bosqichi hamda monitoring va baholash bosqichi. Diagnostik bosqichda talabalarning boshlang'ich bilim darajasi va kompetensiyalari aniqlanadi, ikkinchi bosqichda esa innovatsion pedagogik metodlar asosida ta'lim jarayoni tashkil etiladi. Yakuniy bosqichda ta'lim samaradorligi baholanadi va olingan natijalar asosida pedagogik jarayonga zarur tuzatishlar kiritiladi. Ushbu metodologik yondashuv pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlarini ilmiy jihatdan asoslash hamda ularning ta'lim samaradorligiga ta'sirini aniqlash imkonini beradi.

Natijalar

Tadqiqot doirasida olib borilgan eksperimental tahlillar pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish ta'lim samaradorligiga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatishini ko'rsatdi, bunda ayniqsa talabalarning bilim darajasi, mustaqil fikrlash qobiliyati, kreativ yondashuvi hamda o'quv jarayoniga bo'lgan motivatsiyasi dinamikasida aniq o'zgarishlar kuzatildi. Eksperiment boshlanishida nazorat va tajriba guruhlar o'rtasida bilim ko'rsatkichlari bo'yicha statistik jihatdan sezilarli farq mavjud emasligi aniqlanib, o'rtacha baho mos ravishda 100 ballik tizimda 61,8 va 62,3 ko'rsatkichlarni tashkil etdi, bu esa guruhlar tengligini ta'minladi. Tajriba davomida innovatsion pedagogik yondashuvlar — muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish, interaktiv metodlar hamda raqamli platformalardan foydalanish tizimli ravishda joriy etildi, natijada tajriba guruhi talabalar bilim darajasi yakuniy nazoratda o'rtacha 81,6 ballga yetgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 70,2 ballni tashkil etdi. Mazkur o'sish darajasi quyidagi ifoda orqali aniqlanadi:

$$G = ((B_2 - B_1) / B_1) \times 100$$

bu yerda G — bilim ko'rsatkichining o'sish darajasi (%), B_1 — boshlang'ich ko'rsatkich, B_2 — yakuniy natijani bildiradi. Hisob-kitoblarga ko'ra, tajriba guruhida bilim ko'rsatkichining o'sish darajasi 31,0 % ni tashkil etgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 13,6 % atrofida bo'ldi. Shu bilan birga mustaqil fikrlash ko'rsatkichlari maxsus ishlab chiqilgan diagnostik testlar orqali baholanib, tajriba guruhida yuqori darajadagi analitik fikrlashga ega talabalar ulushi 34 % dan 68 % gacha oshgani kuzatildi, nazorat guruhida esa ushbu ko'rsatkich 36 % dan 49 % gacha o'sdi. Kreativlik ko'rsatkichlari ham sezilarli ijobiy dinamikaga ega bo'lib, tajriba guruhida ijodiy yondashuvga ega talabalar ulushi 29 % dan 63 % gacha oshgan bo'lsa, nazorat guruhida bu o'sish 31 % dan 44 % gacha bo'ldi. Motivatsion ko'rsatkichlar tahlili ham innovatsion pedagogik faoliyatning ustunligini tasdiqladi: tajriba guruhida o'quv jarayoniga yuqori darajada qiziqish bildirgan talabalar ulushi 48 % dan 79 % gacha oshgan bo'lsa, nazorat guruhida bu ko'rsatkich 50 % dan 62 % gacha yetdi. Olingan natijalar matematik-statistik tahlil asosida qayta ishlanib, dispersiya va korrelyatsiya koeffitsientlari hisoblandi hamda guruhlar o'rtasidagi farqning ishonchliligi $p < 0,05$ darajasida tasdiqlandi, bu esa natijalarning tasodifiy emasligini va bevosita joriy etilgan innovatsion pedagogik yondashuv bilan bog'liqligini ko'rsatadi. Shunday qilib, tajriba natijalari pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish talabalarning bilim olish jarayonini faollashtirish, ularning intellektual salohiyatini rivojlantirish va

ta'lim samaradorligini oshirishda muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega ekanligini ishonchli tarzda tasdiqlaydi.

Muhokama

Olingan natijalar pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish ta'lim jarayonining sifat ko'rsatkichlariga tizimli va kompleks ta'sir ko'rsatishini ilmiy jihatdan asoslash imkonini berdi, bunda ayniqsa bilimlarni o'zlashtirish darajasi, mustaqil fikrlash qobiliyati, kreativ tafakkur va motivatsion komponentlarning o'zaro bog'liqligi yaqqol namoyon bo'ldi. Tadqiqot davomida aniqlangan natijalar shuni ko'rsatdiki, an'anaviy pedagogik model asosan reproduktiv bilimlarni shakllantirishga yo'naltirilgan bo'lib, bunda talaba passiv qabul qiluvchi rolida qoladi, innovatsion pedagogik faoliyat esa ta'lim jarayonini faol, interaktiv va refleksiv tizimga aylantiradi, natijada talabalar bilimni mustaqil ravishda egallash, uni amaliy vaziyatlarda qo'llash va yangi bilimlarni yaratish qobiliyatiga ega bo'ladi. Mazkur natijalar zamonaviy pedagogika nazariyasidagi konstruktivizm, kompetensiyaviy yondashuv va talaba markazli ta'lim kontseptsionalari bilan uyg'un holda rivojlanib, ta'lim jarayonining samaradorligi aynan talabaning faol ishtiroki, muammoli vaziyatlarni hal qilish jarayonida fikrlash faoliyatining faollashuvi hamda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi interaktiv hamkorlik darajasiga bog'liqligini tasdiqlaydi. Tadqiqotda qayd etilganidek, innovatsion pedagogik faoliyatning samaradorligi nafaqat yangi metod va texnologiyalarni joriy etish bilan, balki ularni maqsadga muvofiq va tizimli qo'llash bilan belgilanadi, chunki metodik jihatdan noto'g'ri tashkil etilgan innovatsiya kutilgan natijani bermaydi. Shu bilan birga, olingan natijalar shuni ko'rsatdiki, innovatsion pedagogik faoliyat talabalarning psixologik holatiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatib, ularning o'qishga bo'lgan ichki motivatsiyasini oshiradi va bu esa ta'lim jarayonining barqarorligini ta'minlaydi. Tadqiqot natijalari boshqa ilmiy ishlarda keltirilgan xulosalar bilan solishtirilganda, innovatsion pedagogik faoliyatning ustunligi yana bir bor tasdiqlanib, ayniqsa raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanish, loyiha asosida o'qitish va muammoli ta'lim metodlarining uyg'unligi ta'lim samaradorligini sezilarli darajada oshirishi aniqlanadi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish nafaqat ta'lim sifatini oshirish, balki talabalarni zamonaviy ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlarga mos ravishda tayyorlashning muhim omili sifatida qaralishi lozim.

Xulosa

Mazkur tadqiqot pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlarini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan bo'lib, olib borilgan nazariy tahlillar va eksperimental tadqiqotlar innovatsion pedagogik yondashuvlarning ta'lim samaradorligini oshirishdagi muhim rolini tasdiqladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish talabalarning bilim darajasini oshirish, mustaqil fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish, kreativ yondashuvni shakllantirish hamda ta'lim jarayoniga bo'lgan motivatsiyasini kuchaytirishda yuqori samaradorlikka ega. Eksperimental natijalar asosida aniqlanishicha, innovatsion pedagogik metodlar qo'llanilgan guruhda ta'lim samaradorligi an'anaviy metodlarga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'lib, bu pedagogik jarayonni modernizatsiya qilish zaruratini yana bir bor tasdiqlaydi. Shuningdek, pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish ta'lim jarayonining moslashuvchanligini oshiradi, talabalarning individual

xususiyatlarini hisobga olish imkonini beradi va ularni zamonaviy kasbiy faoliyatga tayyorlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Tadqiqot natijalariga asoslanib shuni ta'kidlash mumkinki, pedagogik faoliyatning innovatsion yo'nalishlarini joriy etish ta'lim tizimini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, ushbu jarayonni tizimli ravishda amalga oshirish o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish, ta'lim texnologiyalarini takomillashtirish va o'quv jarayonini samarali tashkil etish bilan uzviy bog'liqdir. Shu bois, pedagogik faoliyatni innovatsion asosda tashkil etish ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash va ta'lim tizimining global talablarga moslashuvini ta'minlashda muhim ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Dewey, J. Democracy and Education. New York: Macmillan, 1916, pp. 45–220.
2. Vygotsky, L. S. Mind in Society. Cambridge: Harvard University Press, 1978, pp. 79–210.
3. Piaget, J. The Psychology of Intelligence. London: Routledge, 2001, pp. 55–180.
4. Bruner, J. The Process of Education. Cambridge: Harvard University Press, 1960, pp. 30–140.
5. Freire, P. Pedagogy of the Oppressed. New York: Continuum, 1970, pp. 60–180.
6. Hattie, J. Visible Learning. London: Routledge, 2009, pp. 85–320.
7. Fullan, M. The New Meaning of Educational Change. New York: Teachers College Press, 2016, pp. 95–310.
8. Siemens, G. Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age. International Journal of Instructional Technology, 2005, pp. 1–10.